

เงินกับคุณค่าทางจริยะ : กรณีพระภิกษุจับเงิน

The Money and The Ethical Value : A Case Study of Monk and Money Touching

พระมหาขวัญชัย กิตติเมธี (เหมประไพ)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

บทคัดย่อ

เงินกับคุณค่าทางจริยะมาจากการพิจารณาเรื่องเงินในพระพุทธศาสนาเถรวาทใน 2 ด้าน คือ 1. พิจารณาผ่านแนวคิดเรื่องเงิน คือ เงินในฐานะที่เป็นวัตถุแลกเปลี่ยนไม่มีคุณค่าทางจริยะ แต่มีคุณค่าทางจริยะถ้าเป็นไปในแง่ของการเพิ่มคุณค่าและพัฒนามนุษย์ 2. พิจารณาผ่านเรื่องสถานะของพระภิกษุ คือสถานะของพระภิกษุกับวินัย เป็นเรื่องศีลธรรมแบบปัจเจกคือ มุ่งเน้นไปที่เจตนาเป็นสำคัญ และสถานะของพระภิกษุ เป็นการพิจารณาศีลธรรมทางสังคมในแง่ตอบแทนระหว่างบุคคลตามหลักธรรม เช่น กตัญญูกตเวทิตี 6 และก่อให้เกิดประโยชน์คือ ความสามัคคีในสังคม

คำสำคัญ : เงิน, คุณค่าทางจริยะ, พระภิกษุ

ABSTRACT

Theravada Buddhism considers the money and the ethical value into the two main points, namely :- In the case of money as medium, It isn't the ethical value but it's the ethical value in the case of the human development. In the individual morality, the status of the monk and the discipline focus on the intention. In the social morality, the status of the monk focus on the Dhamma in moral person such as Katannukatavedi, disa and the unity in society.

Keywords: The money, The ethical value, The monk

บทนำ

พระภิกษุจับเงินได้หรือไม่ เป็นประเด็นที่ถูกหยิบยกมากล่าวถึงอย่างมากในยุคปัจจุบันนี้ และแน่นอนว่าปัญหาดังกล่าวไม่ใช่เรื่องที่ไม่เคยเกิดขึ้น แต่เกิดขึ้นมาแล้ว และมีผู้ออกมาให้ความเห็นอย่างน้อย 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ

กลุ่มที่ 1 กลุ่มที่เห็นว่าผิด ในพระวินัยปิฎกที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ว่า “ภิกษุใดรับหรือใช้ให้ผู้อื่นรับทองและเงิน หรือยินดีทองและเงินที่เขาเก็บไว้ให้ ต้องอาบัตินิสัคคียปาจิตตีย์” (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เป็นอาบัติที่ต้องสละเงินทองนั้นเสียก่อนจึงจะไม่เป็นอาบัติอีกต่อไป และยังมีปรากฏในเหตุการณ์ข้อวินิจฉัยในการสังคายนาครั้งที่ 2 ที่มีการเสนอประเด็นว่า “ทองและเงินไม่สมควรแก่พวกพระสมณะเชื้อสายศากยบุตร พวกพระสมณะเชื้อสายศากยบุตรไม่ยินดีทองและเงิน ไม่รับทองและเงิน พวกพระสมณะเชื้อสายศากยบุตรปล่อยวางแก้วมณีและทอง ปราศจากทองและเงิน” (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติและข้อวินิจฉัยข้างต้นแล้วจะเห็นว่าการที่พระจับเงินนั้นผิด เพราะตรงกับข้อบัญญัติว่าผิด ซึ่งข้อวินิจฉัยนี้ชี้ไปที่ตัวบทเป็นสำคัญ ไม่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกใดๆ ทั้งสิ้น ซึ่งดูจะขัดแย้งกับแนวคิดของกลุ่มที่ 2

กลุ่มที่ 2 กลุ่มที่เห็นว่าผิด แต่ควรมีข้อยกเว้นในการรับได้ โดยอ้างถึงเงื่อนไขจำเป็น (necessary condition) ในการดำเนินชีวิต กล่าวคือ ชีวิตของพระภิกษุในสมัยนี้ต่างจากในสมัยพุทธกาล เนื่องจากความจำเป็นต่างๆ ที่แตกต่างกันออกไป แต่ก็ยังชี้ให้เห็นว่ามีข้อที่ควรพิจารณาถึงการอนุญาต เช่น คราวหนึ่งเมณฑกคหบดีมีศรัทธาได้ทราบว่าเป็นพระพุทธรูปองค์หนึ่ง พระภิกษุสงฆ์จำนวน 1,250 รูปเดินทางไปในทางกันดารขาดแคลนอาหาร จึงกราบทูลพระพุทธองค์ว่า ในหนทางกันดารอดัดน้ำอดัดอาหาร ภิกษุไม่มีเสบียงเดินทางไปต้องลำบากขอประทานวโรกาสเถิด พระพุทธเจ้าข้า พระองค์ทรงอนุญาตเสบียงเดินทางแก่ภิกษุด้วยเถิด พระพุทธเจ้าข้า เป็นเหตุให้เกิดข้ออนุญาตว่า เราอนุญาตโครส 5 ชนิด คือ นมสด นมเปรี้ยว เปรี้ยว เนยข้น และเนยใส ภิกษุทั้งหลาย หนทางกันดาร อดัดน้ำ อดัดอาหารมีอยู่ ภิกษุไม่มีเสบียงเดินทางไป ต้องลำบาก เราอนุญาตให้แสวงหาเสบียงได้คือ ผู้ต้องการข้าวสารพึงแสวงหาข้าวสาร ผู้ต้องการถั่วเขียวพึงแสวงหาถั่วเขียว ผู้ต้องการถั่วราชมาสพึงแสวงหาถั่วราชมาส ผู้ต้องการเกลือพึงแสวงหาเกลือ ผู้ต้องการน้ำอ้อยงบพึงแสวงหาน้ำอ้อยงบ ผู้ต้องการน้ำมันพึงแสวงหาน้ำมัน ผู้ต้องการเนยใสพึงแสวงหาเนยใส ภิกษุทั้งหลาย คนทั้งหลายที่ศรัทธาเลื่อมใส

มอบเงินและทองไว้แก่กบปัยการกกล่าววว่า ‘สิ่งใดควรแก่พระคุณเจ้า จงถวายเป็นสิ่งนั้นจากกบปัย
ภักษณ์นี้’ ดังนั้ก็มีอยู่ ภิกษุทั้งหลาย สิ่งใดควรจากกบปัยภักษณ์นั้น เรานุญตให้ยินดีสิ่งนั้นได้ แต่
เราไม่ได้กล่าววว่าภิกษุพึงยินดีและแสวงหาทองและเงินไม่วากรณีใดๆ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย, 2539) ข้อนี้แสดงให้เห็นถึงแนวทางการพิจารณาในหลักการตีความอื่น ๆ
เข้ามาประกอบ เช่น กบปัยการก และเจตนา เป็นต้น

ในบทความนี้จะได้เสนอแนวทางของกลุ่มที่ 2 เป็นหลัก เพราะการวินิจฉัยในแบบที่ 1
นั้นไม่ได้ต้องการคำอธิบายเชิงเหตุผล ซึ่งชัดเจนวว่าแบบที่ 1 ขาดการพิจารณาองค์ประกอบอื่น ๆ
ที่เกิดขึ้นในบริบทหรือสถานการณ์อื่นประกอบกัน บริบทที่วว่านั้นเกี่ยวข้องกบธรรมะหรือ
แนวคิดอื่น ๆ ประกอบ นั้นทำให้การตีความขาดความรอบคอบและชัดเจนในบางแง่มุมยิ่งขึ้น
โดยจะได้นำเสนอแนวทางพิจารณาเป็นลำดับไป

แนวคิดเรื่องเงินในพระพุทธศาสนาเถรวาท

ในบทความนี้ แนวคิดเรื่อง “เงิน” (money) ได้เชื่อมโยงกบประเด็นหลัก คือ

1. เงินในฐานะเป็นสื่อกลางการแลกเปลี่ยน มีการนำเสนอทฤษฎีปริมาณเงิน (quantity theory of money) เป็นการพิจารณาถึงบริบทของ “เงิน” ในแต่ละยุคสมัย โดยเงินนั้นเกี่ยวพันกบระบบสังคมอย่างแยกไม่ออก เพราะเงินมีพลังส่งผลกระทบต่อภาคเศรษฐกิจที่แท้จริง แต่พลังที่นำหวาดหวั่นของเงินมาจากหน้าที่ในฐานะเครื่องรักษามูลค่า (store of value) มากกว่าจะมาจากกาเป็นวิธีแลกเปลี่ยน (means of exchange) ผลที่ตามมาคือนโยบายการเงินมักถูกตั้งคำถามวว่าเป็นเครื่องมือบริหารจัดการเศรษฐกิจที่เชื่อถือได้หรือไม่ ทฤษฎีปริมาณเงิน (quantity theory of money) จึงตั้งอยู่บนพื้นฐานของการมองเงินในบริบทการทำธุรกรรม เมื่อพิจารณาแง่มุมนี้ เงินจึงเป็นสื่อกลางการแลกเปลี่ยน (medium of exchange) เป็นวิธีการบรรลุการซื้อขายสินค้าและบริการ นีคือ เป้าหมายหนึ่งเดียวของเงินเงินไม่มีประโยชน์อื่นใดนอกจากเป็นวิธีบรรลุธุรกรรม (สกีเคลสกี โรเบิร์ต, 2558) ทฤษฎีนี้ถือว่าเงินเป็นแค่วัตถุกลางในการแลกเปลี่ยน ไม่มีค่าในตัวเอง เป็นแนวคิดพื้นฐานเบื้องต้น และในมุมมองแบบพระพุทธศาสนาเถรวาทมองวว่า เงินนั้นไม่มีค่าในตัวเอง เป็นแต่เพียงวัตถุแลกเปลี่ยนเช่นกัน ในอรรถกถาอาวาริชาดก (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2527) เล่าถึงพระโพธิสัตว์กำเนิดและได้มีโอกาสแสดงธรรมแก่พระราชา จนพระองค์ได้มอบทั้งบ้านและเงิน

ให้ท่าน แต่ถูกปฏิเสธ หลังจากนั้นพระโพธิสัตว์ก็ออกจาริกไปยังชนบทอื่น โดยไม่ทูลลา พระราชา ก่อนจะมาถึงท่าเรือข้ามแม่น้ำ ที่ท่านมีคนแจวเรือชื่ออวาริยพิตา เป็นคนพาลไม่รู้จักคุณ ไม่รู้อุปนิสัยของตัวเอง ทุกครั้งที่ส่งคนข้ามแม่น้ำจะขอค่าจ้างภายหลังจากเขาขึ้นถึงฝั่งแล้ว จึงทะเลาะกับผู้โดยสารที่ไม่ยอมให้ค่าจ้าง ทูตี่ ต่ำทอกันเรื่อยมา พระโพธิสัตว์เห็นอย่างนั้นจึงเข้าไปหาคนแจวเรือจ้างคนนั้น แล้วพูดว่า ท่านช่วยนำอาตมภาพข้ามฟากเถิด เขาครั้นได้ฟังคำนั้นแล้ว จึงตอบว่า ท่านสมณะ ท่านจักให้ค่าจ้างเรือผมเท่าไร? ธรรมดาอาตมภาพจักบอก ความเจริญแห่งโภคทรัพย์ ความเจริญแห่งอรรถ และความเจริญแห่งธรรมให้ คนแจวเรือจ้าง ครั้นได้ฟังคำนั้นแล้ว เข้าใจว่า สมณะรูปนี้จักให้อะไรแก่เราแน่นอน จึงนำท่านข้ามฟาก แล้วกล่าวว่า ขอพระคุณเจ้าจงให้ค่าจ้างเรือแก่ผมเถิด พระโพธิสัตว์นั้นจึงได้บอกความเจริญแห่ง โภคะว่า โยมจงขอค่าจ้างกะคนที่ยังไม่ข้ามไปฝั่งโน้นก่อนสิ เพราะว่าจิตใจของคนที่ข้ามฟากแล้วเป็นอย่างหนึ่ง ของคนที่ต้องการจะข้ามฟากยังไม่ได้ข้ามก็เป็นอีกอย่างหนึ่ง ไม่เหมือนกัน คนแจวเรือได้ฟังคำนั้นก็ยิ่งถามหาโภคทรัพย์ที่พูดถึง พระโพธิสัตว์จึงบอกว่า ก็นี่ละโภคทรัพย์ ที่ว่าไว้ แต่ด้วยความที่เขาเป็นคนโมโหร้าย ไม่สนใจโอวาหนั้นว่าเป็นอะไร จึงกล่าวว่า นี่หรือคือ ค่าจ้างเรือที่ท่านให้ผม จากนั้นจึงผลัดดาบสให้ล้มลงที่ฝั่งแม่น้ำคงคาแล้วทำร้าย ซาดกนี้ถือว่า เป็นตัวอย่างของเงินนั้นในฐานะของคนทั่วไปเป็นการแลกเปลี่ยนบางอย่างต่อกัน แต่สำหรับ บุคคลผู้ฉลาดจะมองเห็นเงินนั้นต่างออกไป โดยจะพิจารณาในข้อต่อไป

2. เงินในฐานะสร้างมูลค่าวัตถุ ทฤษฎีอรรถประโยชน์หน่วยสุดท้าย (marginal utility theory) มองว่าอะไรที่เป็นปัจจัยกำหนดอัตราส่วนผลผลิตที่ต่างกันมาแลกเปลี่ยนกัน เพราะเงิน (money) ไม่มีมูลค่าในตัวเอง เงินเป็นเพียงเครื่องมือในการแลกเปลี่ยน ความมั่งคั่งที่แท้จริงขึ้นอยู่กับสิ่งที่ถูกซื้อด้วยเงินนั้นต่างหาก ไม่ใช่อยู่ที่ตัวเหรียญกษาปณ์เอง (บัดเลอร์ เอมอนน์, 2558) ฉะนั้น การแลกเปลี่ยนนั้นไม่ว่าจะผ่านสื่อกลางคือเงินหรือไม่ เช่น บางสิ่งที่เนื้อแท้แล้วไม่มีประโยชน์ เช่น เพชร กลับมีมูลค่าในการแลกเปลี่ยนสูงกว่า ขณะที่สิ่งอื่นที่สำคัญมากกว่า เช่น น้ำ กลับแทบไม่มีมูลค่าเลย โดยทฤษฎีอรรถประโยชน์หน่วยสุดท้ายนั้นเป็นการนับว่าเพชรเป็นสิ่งที่หาได้ยากกว่ามาก การได้เพชรมาเพียงหนึ่งหน่วยนั้นจึงนับว่าต้องมีรางวัลตอบแทนที่ยิ่งใหญ่กว่า ส่วนน้ำมีปริมาณมากมายมหาศาลเสียจนการได้น้ำมาสักหนึ่งถ้วยชานั้น ให้ประโยชน์แก่เราน้อยมาก (บัดเลอร์ เอมอนน์, 2558) โดยทฤษฎีนี้ได้พัฒนามาก่อนหน้านั้น กล่าวคือ ในสังคมบุพกาลนั้นมูลค่านั้นเริ่มแรกต้องสะท้อนถึง “แรงงาน” ที่ใช้ไปในการผลิตสิ่ง

นั้นๆ แน่แน่นอนว่า เราทุ่มเท ความเหน็ดเหนื่อยและยากลำบากในการสร้างสรรค์ผลผลิตที่เรา นำไปขายก็เพียงเพื่อที่เราจะได้ไม่ต้องใช้ความพยายามของเราไปสร้างสรรค์ผลผลิตที่เราจะซื้อ ทั้งสองฝ่ายไม่มีเหตุผลใดที่จะซื้อสิ่งของที่พวกเขาสามารถสร้างขึ้นเองด้วยความพยายาม ลงแรงที่น้อยกว่า ตกลงจดจนมีความพอใจในการปฏิบัติตามกฎ กติกา ของชุมชนหรือสังคมที่ตกลง กันไว้ (พระครูวิจิตรศีลาจารย์, พระมหาไพศาล วิสาโล, 2560)

ฉะนั้น อัตรการแลกเปลี่ยนระหว่างสินค้าในอุดมคติจึงควรสะท้อนความพยายามลง แรงผลิตในปริมาณที่เท่ากัน ด้วยเหตุนี้ในหมูนายพรานล่าสัตว์ ถ้าโดยปกติ ในการฆ่าปีเวอร์หนึ่ง ตัว จะต้องใช้ต้นทุนแรงงานเป็นสองเท่าของการฆ่าวงหนึ่งตัว ปีเวอร์หนึ่งตัวโดยธรรมชาติก็ ควรจะมีอัตราแลกเปลี่ยนหรือมีค่าเท่ากับวงสองตัว แน่แน่นอนว่าแรงงานทั้งหลายไม่ได้มีความ เหมือนกัน กระบวนการผลิตหนึ่งอาจเป็นงานที่ยากกว่า หรือต้องใช้ฝีมือประดิษฐ์มากกว่า หรือ ต้องใช้เวลาฝึกฝนและประสบการณ์ที่ยาวนานกว่า แต่ปัจจัยเหล่านี้ก็จะถูกชดเชยด้วยการ ต่อรองแลกเปลี่ยนในตลาด (บัตเลอร์ เอมอนน์, 2558) ทฤษฎีนี้นำเสนออัตราเงินจะ ประกอบด้วยคุณค่าที่พิจารณาผ่านบริบทที่เกี่ยวข้องทั้งแรงงาน และความยากง่ายของสิ่งนั้น ในแง่เงินถูกนำไปผูกพันกับบริบทอื่นๆ ซึ่งในแนวทางของพระพุทธศาสนาเถรวาทพิจารณาเงิน ในมุมเดียวกันนี้ผ่านบุคคลเป็นหลัก โดยเงินนั้นอาจเป็นมูลค่าของบุคคล ดังเรื่องจุลลกเศรษฐี ที่ตั้งตัวจากการเห็นหนูตายตัวเดียว แล้วนำหนูนั้นไปขายให้เป็นอาหารแมว พอได้เงินมา เล็กน้อยก็ไปซื้อน้ำอ้อย และเอาหม้อไปต้กน้ำ ก่อนจะให้ น้ำอ้อยกับน้ำแก่คนเก็บดอกไม้ คนเก็บ ดอกไม้ไม่ได้ให้เงินแก่เขา แต่ให้เป็นดอกไม้แทน แต่เขาเอาดอกไม้ที่ได้มาไปขายได้มาอีก 8 กหาปณะ จากนั้นก็ไปเก็บกิ่งไม้ ใบไม้ที่ถูกลมพายุตกลงมาเต็มสวน โดยจ้างเด็กด้วยน้ำอ้อยให้ ช่วยเก็บ แล้วขายให้ช่างปั้นหม้อได้เงินมา 16 กหาปณะ และได้ตั้งตม่น้ำดื่มไว้ให้คนหาบหญ้า และขอความช่วยเหลือในคราวที่มีพ่อค้าม้ามาพักอาศัย จนได้ทรัพย์พันหนึ่ง หลังจากนั้นเมื่อ เรือมาก็ได้ถือเอาสินค้าในเรือก่อนคนอื่นจากการทำความคุ้นเคยกับนายเรือ พระพุทธเจ้าตรัส ว่า บุคคลผู้มีปัญญารู้จักใคร่ครวญ ย่อมตั้งตนได้ด้วยทรัพย์อันเป็นต้นทุน แม้มีประมาณน้อย เหมือนคนก่อไฟกองน้อย ให้เป็นกองใหญ่ (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2527) เงินในสถานะนี้จึง เป็นมูลค่าที่เกิดขึ้นจากปัญญาของบุคคลที่สร้างมูลค่าขึ้นมา โดยถือว่าเงินนั้นเป็นเครื่องบอก สถานะของปัญญามากกว่าจะเป็นเรื่องของวัตถุที่ใช้ในการแลกเปลี่ยน ซึ่งมุมมองนี้จึงถือว่า เงิน นั้นไม่ใช่สิ่งเลวร้ายอย่างที่คนทั่วไปยึดถือ แต่เป็นคุณค่าบางอย่างที่สื่อให้เห็นความเป็นผู้ฝึกตน

ในฐานะที่เป็นมนุษย์ เงินในแง่หนึ่งจึงไม่สำคัญมากกว่าสถานะของบุคคล แม้มนุษย์จะมีอิสระและไม่มีอิสระในบางเวลาในการตัดสินใจก็ตาม (นคร จันทราช, 2560)

3. เงินในฐานะปัจจัยหมุนเวียน คาร์ล มากซ์ (Karl Marx) เสนอว่า “เงิน” มีอยู่ ในฐานะเป็นการหมุนเวียนของสินค้า โดยเงินในฐานะเป็นการหมุนเวียนของสินค้า เป็นการแปรสินค้าเป็นเงิน เงินแปรเปลี่ยนเป็นสินค้า เป็นการขายเพื่อซื้อสิ่งใหม่ (มาร์กซ์ คาร์ล, 2559) แต่หากเงินอยู่นิ่งเฉย เงินเป็นเครื่องมือที่ไร้ประโยชน์ คือ เป็นสต็อกสะสมที่ตายแล้ว (บัตเลอร์ เอมอนน์, 2558) โดยการหมุนเวียนนี้ยังเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแรงงานของคนทีดำรงอยู่ในร่างกายของคน คือร่างกายของคนเป็นผลรวมของร่างกายและแรงปัญญาที่เราประยุกต์ใช้เมื่อผลิตมูลค่าการใช้สอยบางอย่าง และพลังแรงงานนั้นถูกใช้พื้นฐานของสินค้าก็เหมือนกับสินค้าอื่นๆ ทั้งปวงก็มีมูลค่าและมูลค่าการใช้สอย กล่าวคือมูลค่าของพลังแรงงานที่ถูกเปลี่ยนไปเป็นเงิน (มาร์กซ์ คาร์ล, 2559) การหมุนเวียนของการแปรสินค้า แรงงาน ฝีมือ ล้วนอาศัยเงินเป็นเครื่องช่วย และระบบเศรษฐกิจที่หมุนไปได้ต้องไม่เกิดการสั่งสมเงินไว้หรือเก็บเงินไว้โดยไม่ถูกใช้สอย เพราะจะทำให้ระบบการหมุนเวียนไม่อาจเป็นไปได้ เมื่อพิจารณาในแง่ของพระพุทธศาสนาจึงมองว่าเงินนั้นควรถูกจัดสรรคให้เกิดประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น โดยประโยชน์ดังกล่าวนี้ เช่น การแบ่งโภคทรัพย์ออกเป็น 4 ส่วนคือส่วนหนึ่งใช้สอย 2 ส่วนใช้ประกอบการงาน ส่วนที่ 4 เก็บไว้ด้วยหมายใจว่าจะใช้ในยามมีอันตราย (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) และปรากฏอีกที่ใช้ประโยชน์จากการใช้โภคทรัพย์ 5 ประการ คือ 1. อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ย่อมบำรุงตนเอง บำรุงมารดาบิดา บำรุงบุตร ภรรยา ทาส กรรมกร และคนใช้ให้เป็นสุข บริหารให้เป็นสุข โดยชอบด้วยโภคทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร เก็บรวบรวมด้วยน้ำพักน้ำแรง อาบเหงื่อต่างน้ำ ประกอบด้วยธรรมได้มาโดยธรรม 2. อริยสาวกย่อมบำรุงตนเองบำรุงมิตรและอำมาตย์ให้เป็นสุข 3. อริยสาวกย่อมป้องกันอันตรายที่เกิดจากไฟ น้ำ พระราชา โจร คนที่ไม่ชอบกัน หรือจากทายาท ทำตนให้ปลอดภัย 4. อริยสาวกย่อมทำพลีคือการบูชา 5 อย่าง คือ (1) ญาติพลี สงเคราะห์ญาติ (2) อดิธิพลี ต้อนรับแขก (3) ปุพพเปตพลี ทำบุญอุทิศให้ผู้ล่วงลับ (4) ราชพลี บำรุงราชการด้วยการเสียภาษี (5) เทวตาพลี ถวายเทวดา และ 5. อริยสาวกย่อมตั้งทักษิณามีผลสูงขึ้นไป เป็นไปเพื่อให้ได้อารมณ์ดี มีสุขเป็นผล ให้เกิดในสวรรค์ในสมณพราหมณ์ผู้เว้นขาดจากความมัวเมาและความประมาท ดำรงมั่นอยู่ในขันติ (ความอดทน) และโสรัจจะ (ความเสีงี่ยม) ฝึกอบรมตน ทำตนให้

สงบ ทำตนให้ดับเย็นสนิท ด้วยโรคทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร และมีข้อสรุปว่า เมื่อทำอย่างนั้นแม้โรคทรัพย์จะหมดสิ้นไป อริยสาวกนั้นย่อมมีความคิดอย่างนี้ว่า ‘เราได้ถือเอาประโยชน์จากโรคทรัพย์นั้นแล้ว และโรคทรัพย์ของเราก็หมดสิ้นไป’ ด้วยเหตุนี้ อริยสาวกนั้นจึงไม่มีวิปปฏิสาร (ความร้อนใจ) หรือถ้าโรคทรัพย์เพิ่มพูนขึ้น อริยสาวกนั้นย่อมมีความคิดอย่างนี้ว่า ‘เราถือเอาประโยชน์จากโรคทรัพย์นี้แล้ว และโรคทรัพย์ของเราก็เพิ่มพูนขึ้น’ อริยสาวกนั้นย่อมไม่มีวิปปฏิสารด้วยเหตุทั้ง 2 ประการนี้เลย (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เงินในสถานะของการเป็นเครื่องหมุนเวียนจึงอธิบายถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น หากเงินนั้นไม่ได้ถูกนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ก็ไม่มีประโยชน์ ไม่ต่างจากอ่างน้ำที่ใสบริสุทธิ์แต่อยู่กลางป่า มีสัตว์ร้ายอยู่รอบข้างจึงไม่มีประโยชน์อะไร เหมือนเงินที่ไม่ถูกนำมาใช้ประโยชน์ก็เช่นกัน

4. เงินในฐานะจริยธรรมแบบเหตุผล เช่นต่อไควนัส (Aquinas) อธิบายว่าเงินนั้นเป็นสิ่งที่ไม่มีค่าในตัวเอง เงินนั้นมีค่าตายตัวตามที่ปรากฏอยู่บนเหรียญซึ่งใช้ได้ตามกฎหมาย ดังนั้นเงินตามธรรมชาติจึงมีมูลค่าคงที่ (อภิชาติ พันธเสน, 2547) ซึ่งเซนต์ไควนัสเชื่อในความมีเหตุผลของมนุษย์ในการจัดการเงินด้วยความมีเหตุผลอันถือเป็นส่วนหนึ่งของความมีเหตุผลของพระเจ้าผู้สร้างโลกและจักรวาล ตลอดจนสรรพสิ่งทั้งหลายรวมทั้งกฎธรรมชาติและธรรมชาติของมนุษย์ เพื่อที่จะให้เหตุผลที่มนุษย์มีนั้นได้ค้นพบจริยธรรมของความมีเหตุมีผล เพราะหากเกิดข้อขัดแย้งกันระหว่างเหตุผลกับแรงผลักดันในใจ เช่น กิเลส ตัณหา เป็นต้น จะเกิดการตีความว่า แรงผลักดันนั้นผิดจากเจตนารมณ์ของพระเจ้า หรือมิฉะนั้น เหตุผลที่ใช้ยังมีข้อบกพร่อง มนุษย์จึงสามารถเข้าใจกฎธรรมชาติเหล่านี้ได้ด้วยเหตุผล และเชื่อจริยธรรมแบบเหตุผล (rational ethics) มากกว่าจะมองว่าเป็นสิ่งเหนือธรรมชาติ ซึ่งมุมมองนี้สะท้อนให้เห็นในเรื่องทรัพย์สินส่วนบุคคล คือ อำนาจในการจัดหาหรือขจัดออกไปซึ่งทรัพย์สิน ในความคิดคำนึงของมนุษย์ การครอบครองทรัพย์สินเป็นสิ่งที่ชอบโดยกฎหมาย นอกจากนี้ การมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินยังมีความจำเป็นสำหรับชีวิตมนุษย์ด้วยเหตุผล 3 ประการคือ 1. มนุษย์แต่ละคนจะระมัดระวังในการจัดหาและดูแลรักษาสิ่งที่เป็นของเขาคนเดียว แทนที่จะเป็นสมบัติร่วมของคนเป็นจำนวนมากหรือของทุกคน เนื่องจากทุกคนเล็งที่จะออกแรงในการดูแลรักษา โดยปล่อยให้เป็นที่ของชุมชน เหมือนเช่นกรณีที่มีคนรับใช้เป็นจำนวนมากก็จะเกี่ยวกันทำงาน 2. กิจกรรมของมนุษย์จะดำเนินไปตามขั้นตอนถ้าหากแต่ละคนได้รับมอบหมายให้ดูแลในเฉพาะบางเรื่องที่เป็นของเขาเอง ในขณะที่เดียวกันก็จะเกิดความสับสนถ้าหากแต่ละคน

จะต้องดูแลสิ่งของที่ไม่สามารถกำหนดได้ว่าเป็นของใคร 3. จะเกิดความสงบขึ้นถ้าหากแต่ละคนจะพอใจในสิ่งที่เขามี เพราะถ้าไม่เช่นนั้นแล้วก็จะมึปัญหาทะเลาะเบาะแว้งกัน ถ้าหากไม่มีการแบ่งทรัพย์สินเหล่านั้นระหว่างกันเป็นอย่างดี (อภิชัย พันธเสน, 2547) เงินเป็นตัวอย่งการใช้เหตุผลที่สื่อให้เห็นระบบการจัดการของมนุษย์ที่ดีที่สุด เพราะหากมีจริยธรรมอยู่ในนั้นจะส่งเสริมให้เกิดความสุขสงบในสังคมเป็นเครื่องยืนยัน

จริยธรรมที่เกิดจากการเงินนั้นคือการรู้จักบริหารจัดการเงินอย่างเป็นเหตุเป็นผล เนื่องจากคนมีกิเลสเป็นพื้นฐานรองรับอยู่แล้วแต่หากรู้วิธีในการควบคุมก็จะเกิดประโยชน์ ในพระพุทธศาสนามีการใช้เงินเป็นฐานในเรื่องจริยธรรมไว้ กรณีนายกาละบุตรของเศรษฐีไม่ต้องการไปฟังธรรม ไม่สนใจในพระสงฆ์ แม้เศรษฐีจะตักเตือนอย่างไรก็ไม่ฟัง จึงจ้างให้ลูกไปรักษาศีลอุโบสถ ไปฟังธรรมแล้วจะให้เงิน 100 กหาปณะ กาละจึงไปไปรักษาศีลอุโบสถด้วยต้องการเงิน แต่ยังไม่ฟังธรรม จะนอนในวิหารเสร็จแล้วก็กลับมารับเงิน เศรษฐีจึงเพิ่มเงินให้เป็นพันกหาปณะ ถ้าจำเอาบทธรรมได้ กาละต้องการเงินจึงไปเรียนบทธรรม พอได้เรียนบทธรรมด้วยความตั้งใจจึงได้บรรลุสโตปัตติผล และไม่ต้องการเงินอีกต่อไป เพราะได้สมบัติที่ประเสริฐกว่าสมบัติของพระเจ้าจักรพรรดิ แม้กว่าสมบัติในเทวโลก และพรหมโลก (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2527) เมื่อพิจารณาจากรูปแบบนี้ เงินก็กลายเป็นปัญหาที่ต้องจัดการด้วยระบบจริยธรรม แต่สิ่งสำคัญที่ไอควนัสเสนคือการร่วมกันพิจารณาหาเหตุผลการพิจารณาจริยธรรมแบบเหตุผลคือการร่วมกันคิดเชิงสังคม ดังที่ฮาเบอร์มาสเสนว่า เหตุผลเชิงศีลธรรมไม่ใช่เป็นกระบวนการสื่อสารทางเดียว แต่เป็นลักษณะทางสังคมที่ต้องร่วมถกเถียงเกี่ยวกับจริยธรรมร่วมกัน เพราะกระบวนการนี้มีลักษณะรวมหมู่และเป็นการสื่อสารสองทาง (dialogical) ตามที่ โธมัส แม็คคาร์ธี (Thomas McCarthy) กล่าวว่า สิ่งสำคัญคือการเปลี่ยนจากสิ่งที่แต่ละบุคคลมีเจตจำนงในการทำให้เป็นกฎสากลโดยไม่ขัดแย้งกันมาสู่สิ่งที่ทุกคนมีเจตจำนงในการทำให้เป็นกฎสากลอย่างเห็นพ้องต้องกัน (เจมส์ กอร์ดอน ฟินเลย์สัน, 2559) ซึ่งเรื่องนี้พระพุทธศาสนาพิจารณาในส่วนของการบัญญัติพระวินัยว่า เพื่อความรับว่าดีแห่งสงฆ์ เพื่อความผาสุกแห่งสงฆ์ เพื่อข่มบุคคลผู้เก้อยาก เพื่อความอยู่ผาสุกแห่งเหล่าภิกษุผู้มีศีลดีงาม เพื่อปิดกั้นอาสวะทั้งหลายอันจะบังเกิดในปัจจุบัน เพื่อกำจัดอาสวะทั้งหลายอันจะบังเกิดในอนาคต เพื่อความเลื่อมใสของคนที่ยังไม่เลื่อมใส เพื่อความเลื่อมใสยิ่งขึ้นไปของคนที่ยังเลื่อมใสแล้ว เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม และ เพื่อเอื้อเพื่อพระวินัย (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

2539) โดยลักษณะการร่วมให้เหตุผลผ่านสงฆ์บนฐานของการอยู่ร่วมกันและความดีงามของหมู่คณะ รวมถึงสังคมได้ประโยชน์จึงจะถือว่าจริยธรรมแบบเหตุผลนั้นเกิดความสุขุมยิ่งขึ้น

สรุป แนวคิดเรื่องเงินนั้นได้นำเสนอใน 2 มิติ คือ 1. เงินในฐานะเป็นวัตถุแลกเปลี่ยน โดยมุมมองนี้จะพบว่าเงินนั้นไม่มีคุณค่าทางจริยะใดๆ ทั้งสิ้นนอกจากเป็นวัตถุสำหรับแลกเปลี่ยน ซึ่งเป็นปัญหาอย่างยิ่งต่อการเชื่อมต่อให้เห็นประโยชน์อื่นนอกจากเป็นสมมติที่เป็นฐานของปัญหาอื่นๆ ตามมา 2. เงินในฐานะคุณค่าทางจริยะ คือทำให้เกิดการพัฒนาตน คุณค่าจากประโยชน์ที่เกิดจากการใช้ คุณค่าทางจริยธรรม ซึ่งในบทความนี้จะได้พิจารณาต่อไปในกรณีศึกษาว่าพระภิกษุจับเงินนั้นต่อไป

วิเคราะห์เงินกับคุณค่าทางจริยะ : กรณีพระภิกษุจับเงิน

การพิจารณาเงินนั้นว่ามีคุณค่าทางจริยะหรือไม่นั้นต้องการนำเสนอว่าสิ่งนั้นดีในตัวเองหรือมีเงื่อนไขอื่นประกอบ โดยที่ผ่านมาได้พิจารณาเงินในบางแง่มุมไปแล้ว แต่ในแง่ที่เกี่ยวข้องกับพระภิกษุนั้นจะพิจารณาบนสถานะเหล่านี้คือ

1. สถานะของพระภิกษุกับพระวินัย พระภิกษุกับพระวินัยเชื่อมโยงคุณค่าระหว่างกัน กล่าวคือเมื่อพระวินัยวางข้อบัญญัติไว้ว่าผิด พระภิกษุเมื่อล่วงละเมิดข้อบัญญัติที่เป็นสิกขาบทจะมีความเศร้าหมองหรือไม่บริสุทธิ์ เนื่องจากพระภิกษุเมื่อบวชเข้ามาในพระพุทธศาสนามีข้อที่ควรยึดถือปฏิบัติเป็นหลักคือสิกขาบท 221 โดยข้อปฏิบัติเหล่านี้มีทั้งข้อปฏิบัติที่แก้ไขไม่ได้คือข้อปฏิบัติปาราชิก ส่วนข้อปฏิบัติที่แก้ไขได้ คือข้อปฏิบัติสังฆาติเสส เมื่อต้องปฏิบัติต้องอยู่กรรมหรือเข้าปริวาส ส่วนข้อปฏิบัติที่เหลือเป็นข้อปฏิบัติเบาสามารถแสดงได้กับภิกษุด้วยกันได้ แต่เมื่อพิจารณาถึงการต้องโทษในข้อปฏิบัติแต่ละข้อนั้นก็มีการเพิ่มเติมข้อบัญญัติ เรียกว่า อนุบัญญัติ และข้อที่ไม่ต้องปฏิบัติเรียกว่า อาบัติติวาร ซึ่งข้อที่พระภิกษุจับเงินนั้นมีเรื่องปรากฏว่า พระอุปนันทศากยบุตรเข้าไปยังตระกูลประจำแล้วปรากฏว่า เนื้อที่เก็บไว้เพื่อท่าน เด็กในบ้านได้รับประทานหมดแล้ว สามภริยาจึงได้มอบเงินให้ หลังจากนั้นก็มีการตำหนิว่า พระสมณะศากยบุตรผู้มีความมกน้อย รับเงินเหมือนพวกเรา พระผู้มีพระภาคจึงรับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามแล้วได้คำตอบว่าจริง จึงได้บัญญัติสิกขาบทว่า “ก็ภิกษุใดรับหรือใช้ให้ผู้อื่นรับทองและเงิน หรือยินดีทองและเงินที่เขาเก็บไว้ให้ ต้องอาบัตินิสสัคคิยาปาจิตตีย์ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) โดยมีคำอธิบายว่า ที่ชื่อว่า เงิน ได้แก่

กหาปณะ มาสกาที่ทำด้วยโลหะ มาสกาที่ทำด้วยไม้ มาสกาที่ทำด้วยครั่ง ที่ใช้เป็นอัตราสำหรับแลกเปลี่ยนซื้อขายกัน คำว่า รับ คือ ภิกษุรับเอง ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์ คำว่า ไซให้ผู้อื่นรับ คือ ภิกษุให้คนอื่นรับแทน ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์ คำว่า หรือยินดีทองและเงินที่เขาเก็บไว้ให้ ความว่า ภิกษุยินดีรูปียะที่เขาเก็บไว้ให้โดยบอกว่า “สิ่งนี้เป็นของท่าน” รูปียะนั้นเป็นนิสสัคคีย์ คือเป็นของจำต้องสละในท่ามกลางสงฆ์ ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ 1. ภิกษุหิบบเองหรือไซให้คนอื่นหิบบรูปียะตกในวัดหรือในที่อยู่เก็บไว้ด้วยตั้งใจว่า เจ้าของจะมาเอาไป 2. ภิกษุวิกุลจริต 3. ภิกษุตันบัญญัติ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เมื่อพิจารณาจากแง่มุมดังกล่าว จะพบว่า

ก. วินัยเป็นเรื่องของคณะสงฆ์ การพิจารณาถูกผิดเป็นเรื่องของพระภิกษุที่เข้าใจเนื้อหาวินัยเป็นผู้วินิจฉัย แม้ในยุคหลังคือในคราวสังคายนาครั้งที่ 2 ซึ่งกล่าวถึงพระภิกษุชาววัชชีบุตรรับเงินและทอง ซึ่งถูกวินิจฉัยว่า เงินทองไม่ควร (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) การรับเงินนั้นถือว่าเป็นความผิดในแง่วินัย ไม่มีข้อพิจารณาเป็นอย่างอื่น

ข. วินัยเป็นเรื่องปัจเจก การที่เราพิจารณาว่าเงินจึงเป็นสิ่งที่ไม่ควรในสถานะของความเป็นพระภิกษุ การพิจารณานี้มุ่งไปที่วัตถุประสงค์ แต่เมื่อพิจารณาในแง่ของการไม่ต้องอาบัตินั้น จะพบมีเรื่องเจตนาเข้ามาประกอบด้วย เช่น การเก็บเงินได้แล้วจะเอาคืนเขา หรือการที่เขาถวายของที่เกิดจากเงิน พระภิกษุจะไม่ต้องอาบัติ เมื่อพิจารณาจากแง่มุมบุคคล เงินจึงไม่ใช่เหตุสำคัญในการพิจารณาแต่ขึ้นอยู่กับบุคคลนั้น เพราะวินัยข้อนี้ถูกจัดอยู่ในรูปแบบศีลธรรมแบบปัจเจกบุคคล (individual morality) อย่างที่คิง (Winston L.King) อธิบายว่า บาปหรือความชั่วในทัศนะของพระพุทธศาสนาหมายเอาสิ่งที่เมื่อปัจเจกบุคคลกระทำลงไปแล้วจะเป็นสิ่งขัดขวางการพ้นทุกข์ของเขาเอง เพราะทำให้จิตใจของเขาเศร้าหมอง อันจะส่งผลให้การปฏิบัติตนเพื่อพ้นทุกข์ของเขาเองประสบความสำเร็จยิ่งขึ้น (สมภาร พรหมทา, 2548) เมื่อเราพิจารณาความผิดนี้เกี่ยวกับปัจเจกบุคคลจึงต้องย้อนพิจารณาด้วยว่า พระที่รับเงินนั้นมีเจตนาหรือไม่ เช่นเดียวกับที่พระอานนท์เก็บของมีค่าของคนมาฟังธรรมที่ลิ้มไว้ เพื่อคืนคนเหล่านั้น (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2527) การพิจารณานี้ไม่ได้มุ่งหมายว่าจะบอกว่า การที่พระจับเงินนั้นไม่ผิดตามอาบัติ แต่กำลังพิจารณาในแง่ของการไม่เป็นอาบัติหรืออนาปัตติ เพราะวินัยข้อนี้ไม่ใช่มุ่งหมายถึงการทำผิดศีลธรรมโดยตรง เช่น ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ เป็นต้น แต่เป็นความผิดที่ก่อให้เกิดความเศร้าหมองทางใจ จึงพิจารณาไปที่เจตนาของบุคคลเป็นสำคัญซึ่งเกิดจากการยอมรับเป็น

เบื้องต้น แต่ภายหลังมีการระบุเจตนาที่ต่างออกไปก็มีการบัญญัติเพิ่มเติมขึ้น แสดงให้เห็นว่าเจตนาควรจะถูกนำมาพิจารณา แต่ถึงอย่างนั้นก็เป็นกรยากจะพิสูจน์เจตนาแบบปัจเจกนี้ เพราะเป็นเรื่องส่วนบุคคลจึงควรจะมีการพิจารณาสถานะศีลธรรมทางสังคมมาเป็นส่วนประกอบในข้อพิจารณาต่างๆ ควรวางใจให้ว่างปราศจากความคิดเป็นเราเป็นของเรา หรือทำใจในการให้ทานอย่างแท้จริง ไม่หวังสิ่งใดๆ ตอบแทน (พระครูภาวนาวราวุธ, 2560)

2. สถานะพระภิกษุกับสังคม การพิจารณาพระภิกษุกับเงินนั้น เมื่อพิจารณาในแง่ของเจตนาที่ยังอาจไม่ชัดเจนนัก แม้วินัยข้อนี้จะมุ่งไปที่เจตนาแบบปัจเจก แต่ที่ปฏิเสธไม่ได้คือการพิจารณาจากสังคมที่ว่า พระสมณะศากยบุตรผู้มีความมกน้อย รับเงินเหมือนพวกเรา หรือในยุคต่อมาที่มีคนอ้างว่า แต่ภิกษุสงฆ์สยามไม่ค่อยถือสิกขาบทนี้เคร่งนัก อาชีพพระภิกษุ นั้นเป็นอาชีพที่อาจทำให้รุ่มรวยได้ และเมื่อท่านมีเงินทองมากพอแล้ว ท่านก็ลาสิกขาบทออกจากวัดไปแต่งงานเสีย (มองซิเออร์ เดอ ลาลูแบร์, 2557) ฉะนั้น เรื่องเงินนั้นกับพระภิกษุจึงสัมพันธ์กับศีลธรรมทางสังคม (social morality) คือการร่วมกันกำหนดของผู้คนภายในสังคม (social convention) (สมภาร พรหมทา, 2548) เพราะบริบทของพระภิกษุกับสังคมนั้นไม่ได้เกี่ยวข้องกันในฐานะวินัยที่รักษาการประพฤติพรหมจรรย์อันเป็นเรื่องปัจเจกเท่านั้น แต่ยังรวมถึงท่าทีและบทบาทของพระภิกษุที่สังคมคาดหวังซึ่งรวมถึงเหตุผลจำเป็นในการดำเนินชีวิตร่วมกับสังคมของพระภิกษุด้วย ในอนุบัญญัติภายหลังจึงปรากฏข้อนุญาตว่า ภิกษุทั้งหลาย คนทั้งหลายที่ศรัทธาเลื่อมใสมอบเงินและทองไว้แก่กบปียการกกล่าววว่า ‘สิ่งใดควรแก่พระคุณเจ้าจงถวายสิ่งนั้นจากกบปียภณนี้’ มีอยู่ ภิกษุทั้งหลาย สิ่งใดควรจากกบปียภณนี้ เราอนุญาตให้ยินดีสิ่งนั้นได้ แต่เราไม่ได้กล่าวว่าภิกษุพึงยินดีและแสวงหาทองและเงินไม่ว่ากรณีใดๆ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) การใช้สอยเงินของพระนั้นจึงเป็นไปตามที่กบปียการกหรืออุบาสกอุบาสิกา แม้ในอนุบัญญัตินี้จะอนุญาตเพียงแค่ให้สามารถรับของที่เกิดจากเงินและทองได้ ไม่ได้อนุญาตให้รับเงินและทองโดยตรงก็ตาม แต่บริบทของสังคมคือการพิจารณาในฐานะที่สังคมยอมรับร่วมกันได้

ในประวัติศาสตร์ศรีลังกามีการกล่าวถึงพระสงฆ์ที่มีความรู้ต่างได้รับการยกย่องนับถือ พระมหากษัตริย์โปรดให้ถวายเงินเดือนเป็นค่าตอบแทน อีกทั้งจัดหาคนรับใช้และเสียค่าใช้จ่าย เพื่อความสะดวกสบายตามสมณวิสัย มีหลักฐานสนับสนุนว่า มีพระภิกษุบางรูปมีความเชี่ยวชาญด้านการแพทย์ช่วยรักษาชาวบ้านได้ให้คำแนะนำด้านการทำยาแก้รราวาสและ

ได้คำตอบแทนมา ครั้งหนึ่งพระมเหสีของพระเจ้าวรวงศ์ทรงพระประจวบ หลุยส์รับใช้คนหนึ่งไปปรึกษากับพระมหาพุมเถระผู้เชี่ยวชาญด้านการแพทย์และเป็นผู้ทรงวินัย ท่านได้บอกยากแก่หลุยส์รับใช้ไปปรุรงยาถวายพระมเหสีจนหายพระประจวบ พระมเหสีรำลึกถึงคุณของพระมหาเถระจึงได้มอบถวายผ้าจีวรและเงินอีก 300 เหรียญ พระมหาเถระรับไทยทานในนามค่าครูและใช้จ่ายเพื่อเป็นค่าดอกไม้บูชาพระพุทธเจ้า (ลังกา กุมาร, 2553) จากข้อเท็จจริงนี้ทำให้เห็นว่า พระภิกษุกับเงินนั้นสัมพันธ์กันในแง่การสนับสนุนแบบตอบแทนแก่ความเชี่ยวชาญและความรู้เป็นไปแบบแลกเปลี่ยน ซึ่งในมุมมองของพระพุทธศาสนาคือ รั้งบุญคุณและตอบแทน (กตัญญูกตเวทิต) ในฐานะนี้เป็นการพิจารณาพระที่รับเงินนั้นอยู่ในฐานะผู้มีบุญคุณ เช่นเดียวกับการพิจารณาเรื่องทิศ 6 ที่ถูกต้องตอบแทนต่อพ่อแม่ ผู้มีพระคุณ ศิษย์ตอบแทนอาจารย์ เป็นต้น อย่างไรก็ตามเงินนั้นก็ถูกหยิบมาพิจารณาว่ามีฐานะให้ความสะดวกแก่สมณวิสัย ซึ่งถ้าพิจารณาจะพบว่า ความจำเป็นของสมณวิสัยนั้นบางทีก็เป็นความยุ่งยากของฆราวาสผู้มีศรัทธา เช่น พระภิกษุต้องการยารักษาโรค พระภิกษุจำต้องเดินทาง เป็นต้น ฆราวาสผู้เห็นปัญหาจึงมุ่งจะถวายเงินในขอบเขตที่สมณวิสัยจะเอื้อได้ ซึ่งอยู่ในขอบเขตของปัจเจกบุคคลจะพิจารณาถึงความเหมาะสมในการใช้

การพิจารณาในแง่ของการใช้นั้น สังคมจะพิจารณาค่าของพระภิกษุกับเงินนั้น ในฐานะประโยชน์อีกอย่างหนึ่ง กล่าวคือ ในปัจจุบันมีพระภิกษุที่นำฆราวาสตั้งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์แบบที่หลวงตาแชร้ทำโดยเปิดบัญชีชื่อว่า ธนาคารบุญ หลวงตาแชร้สงเคราะห์ โดยมีฆราวาสต้องการที่จะให้พระเป็นที่พึ่ง หลังจากฟังธรรมของหลวงตาจึงเกิดความคิดเรื่องเนื่อนาบุญเดียวกันต้องซื้อสัตว์ช่วยเหลือกัน จึงคิดจะตั้งกลุ่ม และสมาชิกผ่อนเดือนละ 100 บาท ถ้าใครเดือดร้อนก็ยืมไปใช้ได้ มีคณะกรรมการเก็บออมทรัพย์ โดยมีหลวงตาเป็นผู้แนะนำ และเป็นประธาน เมื่อเปิดบัญชีมีเงินประมาณ 3 แสนเกือบ 4 แสนบาทหมุนเวียนให้สมาชิกกู้ยืม การกู้ยืมนั้นก็ส่งตามสัจจะที่กำหนดไว้ อย่างเช่น ยืมไป 10,000 บาท ส่งคืนเดือนละ 1,000 บาท เป็นเงินที่เอาไว้ช่วยกันยามยาก เพราะมีบางคนเดือนร้อน เรื่องที่ดินกับบ้าน ถึงเวลาเขานัดสามเดือนเงินไม่พอ ไม่รู้จะไปพึ่งใคร จึงคุกเข้ามาหาหลวงตา หลวงตาก็ไปเรียกลูกหลานมาและให้ไปช่วยกันหามาผสมกัน เป็นเพราะเรามีกลุ่มที่มีจิตใจบริสุทธิ์ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ผลที่ได้ก็ไปช่วยสังคมด้วย (วิสุทธิ ปุณฺณโสภิต และ พัชรา อุบลสวัสดิ์, 2557)

จากทำที่ดังกล่าว สังคมมีความจำเป็นในแง่ของการบริหารจัดการให้เกิดความสงบ ในสมัยพระมหากษัตริย์อย่างพระเจ้าอโศกก็อาศัยหลักธรรมที่ก่อให้เกิดความสามัคคี ดังพระราชโองการว่า “สงฆ์ (อันข้าฯ) ได้ทำให้สามัคคีเป็นอันเดียวกันแล้ว บุคคลใดๆ จะเป็นภิกษุหรือภิกษุณีก็ตาม ไม่อาจทำลายสงฆ์ได้” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) , 2552) จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการบริหารให้เกิดความสงบ โดยเฉพาะเรื่องเงิน เพราะความจำเป็นและความสำคัญของเงินนั้นมีขอบเขตที่ต้องตระหนักไว้ การมีเงินเพียงพอ หรือพร้อมเท่านั้น ยังไม่พอที่จะให้ชีวิตและสังคมดีงาม ถ้าไม่มีระบบการพัฒนามนุษย์ที่ถูกต้อง เงินก็จะเป็นโทษแก่มนุษย์เอง อย่างน้อยก็ทำให้จมอยู่กับความฟุ้งเฟ้อลุ่มหลงมัวเมา ประมาท และใช้ในทางที่ก่อผลร้าย การปฏิบัติที่ถูกต้องต่อเงินคือให้เป็นพื้นฐานที่เราจะได้อาศัยในการที่จะนำชีวิตและสังคมก้าวขึ้นสู่ความดีงามและการสร้างสรรค์ที่สูงขึ้นไป ดังที่ทางพระเรียกวัตถุทั้งหลายว่า “ปัจจัย” บ้าง “นิสสัย” บ้าง คือมิใช่ให้ความพร้อมทางเศรษฐกิจเป็นจุดหมาย แต่ให้เป็นเครื่องอาศัยเกื้อหนุน หรือเป็นตัวเอื้อต่อการพัฒนาชีวิตที่ประเสริฐ และการสร้างสรรค์สังคมที่เป็นสุข คือเราจะต้องมองความเจริญพร้อมทางเศรษฐกิจเป็นปัจจัย คือเป็นเครื่องเกื้อหนุนให้เราก้าวขึ้นสู่ประโยชน์สุขความดีงามที่สูงขึ้นไป ไม่ใช่เป็นจุดหมาย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2559) ฉะนั้น การจัดการวัตถุคือเงินให้เกิดประโยชน์แก่สังคมคือความสามัคคีจึงเป็นหลักสำคัญ และพระภิกษุนั้นก็ได้รับความยกย่องจากสังคมในแง่วิถีชีวิตที่ไม่มีเรื้อน และการทำเพื่อประโยชน์สังคม

สรุป การวิเคราะห์เงินกับคุณค่าทางจริยะ กรณีพระภิกษุจับเงินนั้น พิจารณาในสถานะพระภิกษุกับวินัย จะพบว่าพระวินัยนั้นถือว่าพระภิกษุไม่ควรจับเงิน แต่ขณะเดียวกันก็ถือว่าเป็นเรื่องปัจเจกบุคคลที่พิจารณาบนฐานของเจตนาเป็นหลัก โดยในแง่ของเจตนา นั้นจึงเป็นไปตามแต่ละบุคคลที่เศร้าหมองเป็นหลัก ส่วนสถานะพระภิกษุกับสังคมนั้นถือว่าพระภิกษุมีคุณค่าที่ทำให้สังคมเกิดประโยชน์ โดยทั้งประโยชน์ส่วนบุคคลและประโยชน์ในแง่ของสังคม โดยเงินที่พระภิกษุจะช่วยพัฒนาบุคคลและสังคมด้วยธรรมะเป็นคุณค่าสำคัญ

สรุป

เงินกับคุณค่าทางจริยะเป็นการพิจารณาผ่านแนวคิดเรื่องเงินในพระพุทธศาสนาซึ่งเงินนั้นไม่มีคุณค่าในฐานะเป็นเพียงสื่อการแลกเปลี่ยน แต่มีคุณค่าทางจริยะในฐานะสิ่งประเมิน

ค่าวัตถุและบุคคล รวมถึงการพัฒนาบุคคลในการจัดการเงินเพื่อเป็นประโยชน์ต่อตนเอง และเมื่อวิเคราะห์พระภิกษุกับเงินจะพบว่าในสถานะพระวินัย พระจับเงินถือว่าเป็นอาบัติ เป็นการมุ่งถึงศีลธรรมแบบปัจเจก โดยมีเจตนาเป็นหลัก เมื่อพิจารณาในแง่นี้จึงเป็นเรื่องส่วนบุคคลที่ถูกระบุว่ามีความเศร้าหมองจากการจับเงินนั้น และถ้าไม่มีเจตนาจะไม่ผิดจากเหตุนี้ แต่ในสถานะของสังคัม เป็นการพิจารณาศีลธรรมระหว่างบุคคลและประโยชน์แก่สังคัม โดยเงินเป็นสื่อให้เกิดธรรมะคือกตัญญูกตเวทีจากการตอบแทน และเกิดประโยชน์แก่สังคัมในแง่ของความสามัคคี

เอกสารอ้างอิง

- เจมส์ กอร์ดอน ฟินเลย์สัน. (2559). *ฮาเบอร์มาส : มนุษย์กับพื้นที่สาธารณะ. แปลโดย วรารักษ์ เฉลิมพันธุ์ศักดิ์*. กรุงเทพมหานคร: สวนเงินมีมา.
- นคร จันทราช. (2560). ความรับผิดชอบทางศีลธรรม: มุมมองจากพุทธปรัชญาเถรวาท. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 5(2), 109-122.
- บัตเลอร์ เอมอนน์. (2558). *ชีวิตและความคิด*. กรุงเทพมหานคร : โอเพ่นเวิลด์ส พับลิชชิง.
- พระครูภาวนาวรานุรักษ์. (2560). รูปแบบการให้ทานที่เกื้อกูล ต่อการบรรลุธรรมในสังคัมไทย ปัจจุบัน. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 5(2), 133-143.
- พระครูวิจิตรศีลาจาร, พระมหาไพศาล วิสาโล. (2560). การดำเนินชีวิตตามหลักอิทธิบาทธรรม ของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลอุรักลาไวย์ ตำบลรัชฎา อำเภอมือทอง จังหวัดภูเก็ต . *วารสารมหาวิทยาลัยนครสวรรค์*, 4(1), 16-25.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) . (2552). *จารีกอโคก (ธรรมจักรบนเคียวสี่ลิ่ง)* : รัฐศาสตร์ แห่งธรรมาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2559). *กรณีธรรมกาย : บทเรียนเพื่อศึกษา พระพุทธศาสนาและสร้างสรรค์สังคัมไทย*. กรุงเทพมหานคร: พลมานัส.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2527). *พระไตรปิฎกและอรรถกถาภาษาไทย*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- มองซีเออร์ เดอ ลาลูแบร์. (2557). *จดหมายเหตุ ลา ลูแบร์ ราชอาณาจักรสยาม. แปลโดย สันต์ ท.โกมลบุตร. (พิมพ์ครั้งที่ 4). นนทบุรี: ศรีปัญญา.*
- มาร์กซ์ คาร์ล. (2559). *ว่าด้วยทุน เล่ม 1. แปลโดย บุญศักดิ์ แสงระวี . กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ชุมนุมศิลปกรรมดา.*
- ลังกาภุมาร. (2553). *กรณีพระสงฆ์ศรีลังกาเล่นการเมือง. นครปฐม: สำนักพิมพ์สาละ.*
- วิสุทธิ ปุญญะโสภิต และ พัชรา อุบลสวัสดิ์. (2557). *สังฆะเพื่อสังคม : บทเรียนบทบาท พระสงฆ์กับการพัฒนาสุขภาวะชุมชนและสังคม. นนทบุรี: สำนักงานคณะกรรมการ สุขภาพแห่งชาติ.*
- สกีเดลสกี โรเบิร์ต. (2558). *เคนส์ : ความรู้ฉบับพกพา. กรุงเทพมหานคร: โอเพ่นเวลดส์ พับลิช ซิง เฮาส์.*
- สมภาร พรหมทา. (2548). *พุทธปรัชญา : มนุษย์ สังคมและปัญหาจริยธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สยาม.*
- อภิชัย พันธเสน. (2547). *พุทธเศรษฐศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 3.). กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์.*